

פירושו של רבינו 'אור החיים' הקדוש פרשת ויקהל-פקודי

למעוניינים לקבל במייל את פירושו של 'אור החיים' הקדוש,

נא לשלוח בקשות למייל

pnineeh@gmail.com

[א] ויקהל משה וגו'. צריך לדעת טעם שהוצרך לומר ויקהל אחר שהוא דבר הרגיל בכל עת אשר יצוה דבר ה', ונראה כי לצד שראו כי קרן עור פניו וייראו מגשת אליו, לזה הוצרך להקהיל את כולן לבל ימנעו קצת מהמורא, וזה שדקדק לומר את כל עדת.

עוד ירצה באומרו את כל על פי מה שפירשתי בפרשת תרומה בפסוק מאת כל איש אשר וגו' שבא לרבות יתומים קטנים ונשים יע"ש, והוא אומרו את כל ב' ריבויים, וטעם שלא הזכיר הג' שהוא שוע זה אינו צריך לקרא לו כי מעצמו בא יבא ברנה בכלל כל ישראל, ובספר הזהר (ח"ג קצ"ו:) אמרו שהקהיל האנשים להפרידם מהנקבות לצד שהיה השטן מצוי בינם לבל יזיקם ח"ו ע"כ, ומן הסתם לא יכחיש שלא נזדמנו הנשים לשמוע דבר ה' ובפרט להביא נדבת המשכן, וכן הוא אומר (פסוק כ"ב) ויבואו האנשים על הנשים, אלא יכוין לומר כי הקהיל האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן ולא באו יחד ולא עמדו במסיבה אחת, והכתוב רמז הדברים בייתור תיבת בני שלא היה צריך לומר אלא את כל עדת ישראל:

אלה הדברים וגו'. צריך לדעת אומרו אלה הדברים, ובמסכת שבת (צ"ז:) דרש מכאן רבי ט"ל מלאכות כמנין אלה ל"ו דברים ב' הדברים ג' הרי ט"ל, וזה דרך דרש, עוד צריך לדעת למה הוצרך לומר לעשות אותם ולא הספיק באומרו אשר צוה ה', ועוד כיון שלא אמר במצוה זו אלא ענין שבת איך יוצדק ליאמר עליו תעשו. אכן יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (הוריות ח'). שאמרו בפסוק (במדבר ט"ו כ"ב) כי תשגו וגו' שכל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה, ומעתה הנה צריכין כל ישראל לתקן כל תרי"ג מצות אשר פגמו בכולן ודבר זה הוא רחוק מגדר ההשגה, אשר על כן באה מצות ה' להם שיזהרו במצות שבת, ואמרו ז"ל (שמו"ר פכ"ה) שקול שבת כנגד כל התורה, ובזה יתקנו פגם שפגמו בכל התורה, והוא מאמר משה כאן אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם פירוש לשון תיקון בזה יתוקנו פגמיהם של בני ישראל ומה הם הדברים ששת ימים וגו' וביום השביעי וגו', ובזה יתיישב מה שקשה עוד למה חזר עוד לצוות על השבת אחר שכבר צוה כמה פעמים, ועוד למה צוה עליו סמוך למצות מעשה המשכן, ולדברינו יבא על נכון כי יצו ה' על תיקון העבר כדי שיהיו מוכשרים לשכון בתוכם ובמצות שבת ששקולה ככל התורה היא תקנת עבודה זרה כאמרו (ישעי' נ"ו) אשרי אנוש יעשה זאת ודרשו ז"ל (שבת קי"ח:) כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו:

עוד יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (מכילתא פ' תשא) רבי אלעזר בר פרטא אומר מנין שכל המשמר שבת מעלין עליו כאלו עשאו דכתיב ושמרו וגו' לעשות את השבת ע"כ, והנה בפ' כי תשא פירשתי דרכים רבים באומרו לעשות את השבת, ודרשה זו זה מקומה, והוא אומרו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם פירוש הדברים עצמן שהם שבתות אתם עושים אותם והבן.

עוד ירצה לומר כי הגם כי מצות שבת היא שמירה מהמלאכות ושבייתה ואין כאן מעשה ליטול עליה שכר אלה הדברים אשר צוה ה' שיהיו בגדר מעשה ליטול עליהם שכר, ועיין מה שכתבתי בפרשת כי תשא (ל"א ט"ז) טעם לזה, ודקדק לומר אלה לשלול הדוגמא שישנו בבחינת שמירה לבד אינו כבחינת המעשה ליטול עליו שכר.

ועל פי המדרש (ילקוט) שאמרו כי אמר הקב"ה למשה הקהל קהילות ודרוש ברבים כדי שילמדו לדורות הבאים להקהל בכל שבת וכו', יתבאר הכתוב על נכון ויקהל משה וגו' ויאמר אליהם אלה הדברים פירוש הקהלת העדה ודרשת התורה צוה ה' לעשות אותם, או ירמוז באומרו לעשות אותם על בני ישראל כי באמצעות הדברים מתכפרים כל עונותם כמאמר ר' ישמעאל שם:

ב **ששת ימים תעשה**. טעם זכרון עשיית מלאכה בימי החול, אולי שיכוין לומר שאם יהיה יום ז' קודש תעשה המלאכה הצריכה לך בששת ימים.

או ירצה הכתוב לאסור מלאכת שבת בין על ידי עצמו בין על ידי גוי, והוא אומר **ששת ימים תעשה** בציר"י תחת התי"ו פירוש תהיה נעשית אבל ביום השביעי אפילו על ידי אחרים אין לך לעשות, וזה כהאומר אמירה לגוי אסורה דבר תורה (מכילתא פ' בא), וטעם אומר **ששת** ולא בששת כדי שלא תטעה כי יש מצוה בעשיית מלאכה בהם.

עוד ירמוז כי לא יקומו ששת ימים במלאכתם אשר הכינם ה' לעשות אלא אם יום השביעי יהיה לכם קדש אבל אם לא ישמרו שבת לא יהיו הששת ימים כי שבת הוא נפש קיום העולם, וכמו שהקדמנו בפרשת בראשית בפירוש פסוק (ב' ב') ויכל וגו' ביום השביעי יע"ש:

ד **אל כל עדת וגו' לאמר וגו'**. צריך לדעת למי יאמרו בני ישראל, ואולי כי לצד שלא ידבר משה עם הנשים והקטנים הגם שיהיו שם וצוה לאמר להם הדברים, ואומר **זה הדבר** וגו' **לאמר** יתבאר ע"פ מה שאמרו בספרי (פ' תצא) ר' מאיר אומר טוב אשר לא תדור טוב מזה ומזה שלא תדור כל עיקר ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודד ומשלם ע"כ, ואמרו בפ"א דנדרים (ט'). ב' אוקימתות א' שחולקים בנדר אבל בנדבה מודה ר' מאיר שיהא נודב ומשלם וכגון שהיה באופן שאינו בא לידי תקלה וכמעשה הלל שהיה מביא קרבנו כשהיא חולין לעזרה ושם היה מקדישה, והב' שחולקים בנדבה ולא אמר ר' יהודה אלא נודב אבל נודר לא, ונודב עצמו דוקא באופן שאינו בא לידי תקלה כנזכר יע"ש, לפי זה יכוין הכתוב לומר על זה הדרך כי לצד שקדם לומר קחו מאתכם תרומה כל נדיב לבו אם כן בנדבה מדבר הכתוב, לזה אמר **זה הדבר** פירוש הנדבה צוה ה' **לאמר** אותה פירוש דוקא במציאות זה שהוא שצוה ה' שתאמרו נודב ומשלם והוא בסדר שאינו בא לידי תקלה, לאוקימתא ראשונה יעלה דרכנו כר' מאיר ולאוקימתא ב' כר' יהודה:

ה **יביאה את תרומת ה'**. פסוק זה מראה באצבע כי לבד המורגש יש המושכל והוא מאמרם ז"ל (תיקונים תיקון כ"א) כי מעשה התרומה מושכל היא בחינת השכינה כי לה יקרא תרומת ה' ועל ידי מעשה התרומה יפעיל בה דבר טוב ויחבר אוהל בל ימוט, ועיקר הרצון במעשה הוא המושכל, והוא אומר **יביאה** פירוש יביא לבחינה הנעלמת עם תרומת ה', וביאר הכתוב מי הוא אשר יביאה ואמר **כל נדיב לבו** פירוש העושה דבר מנשיאות הלב אשר ידבנו לצד התנועות הרחניות השוכן בלב בחשק הדבר יפעיל במושכל נעלם אבל אם יביא התרומה בלא נדיבות לב אין זה פועל במושכל:

זהב וכסף וגו'. ראיתי לתת לב בכל הפרשה בסדר התחברות השמות ופרטי הדברים כי לא השוה מדותיו בהם לפעמים יאמר וא"ו בכל פרט הנוסף כמעשהו בסדר י"ג דברים הבאים בנדבת המשכן שאמר וא"ו בכל נוסף ולפעמים יאמר וא"ו בהתחברות הג' כאומר את המשכן את אהלו ואת מכסהו ותכף חזר בו בכתוב עצמו ולקח סדר התחברות אחר ואמר את קרסיו ואת קרשיו וכן על זה הדרך עד סוף סדר פרטי המשכן כמה שינויים בפרט זה.

ונראה ליישב בהקדים דבריהם ז"ל (ב"ר פ"ל) כי הוי"ו יגיד התקשרות הנוסף עם הראשון, וחסרון הו"ו יגיד כי הוא גבול בפני עצמו, ומזה נשכיל על כל דבר ודבר ונלך לישב כל פרט ופרט במקומו, וזה יצא ראשונה בנדבת המשכן אמר ו' בראש כל פרט כדי להסמיך ולהשוות כל הי"ג דברים לומר שכולם שוים ליקראות תרומת ה' וזכותן שוה מביא הנחושת כמביא זהב כמו שמצינו שאמר הכתוב בעולת הבהמה ריח ניחוח ובעולת העוף ריח ניחוח ואמרו ז"ל (מנחות ק"י). לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט כו', ועיין מה שפירשתי בענין בפרשת ויקרא (א' י"ז) גם נתכוין לומר שכל הי"ג דברים חובה הם לצורכי המשכן דבר קטן כדבר גדול מעכבין אשר על כן חברם במחברת הווין, כל זה בערך דבר הניתן אבל בערך הנעשה ממנו יש בהם הדרגות הקדושה כמה קדושות הם זו למעלה מזו ולא תדמה שום קדושה למה שלמעלה ממנה:

יא **את המשכן וגו'.** הנה הדרגת המשכן שהם יריעות התחתונות להיות שמסכנין על הקודש הם בהדרגה מעולה מאהלו ומכסהו העשויים מהעורות שאינם רואים פני הקודש לזה לא אמר ואת אהלו להשוות אליו אבל כל מה שעל יריעות התחתונות השוה אותם הכתוב במדרגה אחת ואמר **ואת מכסהו** להשוותו בגדר אחד עם אהלו, ולו יהיה שתהיה גדולה קצת הדרגת האוהל מהמכסה יודיע הכתוב כי אין הפרש כל כך ובהדרגה אחת תחשב, ואמרו **את קרסיו** ולא אמר ואת לומר כי הדרגה זו של הקרסים אינה בגדר השוואה עם אוהל ומכסהו, ואמר **ואת קרשיו** כי שוים הם בגדר עם הקרסים, ואמר **את בריחיו** כי אינם בגדר קדושת הקרשים, ואמר **את עמודיו** שאינם בגדר הבריחים ואמר **ואת אדניו** כי שוים בהדרגה עמודים לאדנים והמשכיל על דבר יראה כי השכל יכיר ההדרגות שהם כמו שכתבתי:

יב **את הארון.** התחיל הכתוב במעולה שבכלים כמו שהתחיל במשכן ביריעות של שש שהם גדר הקדושה המעולה שבבית, ואמרו **ואת בדיו** יודיע הכתוב כי שוים הבדים לגופו של ארון בקדושה, ולזה תמצא שצוה הכתוב (לעיל כ"ה ט"ו) לא יסורו ממנו, ואמרו **את הכפורת** כי לא שוה לקדושת הארון, וכן תמצא שלא היה קבוע בארון וגם אין אזהרה שלא להסירו, ואמרו **ואת פרוכת המסך** השוה הכתוב קדושתו לקדושת הכפורת שהם בגדר אחד:

יג **את השלחן.** אין קדושת השלחן שוה לקדושת הקודם לו, לזה אמר **את**, ואמר בכל פרטיו **ואת** כי מדרגת כולם שוה בקדושה, **ואת מנורת המאור** בתום' וא"ו לומר כי זו קדושתה וקדושת כליה שוים לקדושת שלחן וכליו, ואמר **ואת מזבח הזהב** כמו כן בגדר שוה למנורה ולשלחן הוא וכליו ושמן המשחה וגו' עד מסך הפתח בכל פרט אמר הכתוב **ואת** לומר שכולן בגדר אחד הם, ואמר **את מזבח העולה** בלא וא"ו לומר שאינו בגדר קדושת הקודם ומקומו מוכיח עליו, ואמר **ואת מכבר** שהוא בגדר עמו, ואמר **את בדיו** שאינו בגדר עמו, **ואת כל כליו** בגדר א' עם בדיו, **את הכיור** אינו בגדר מזבח הנחשת, **ואת כנו** בגדר א' עם הכיור, **את קלעי החצר** אינם בגדר מזבח העולה וכליו, **את עמודיו** גדר למטה מהקלעים, **ואת אדניה** **ואת מסך** בגדר א' עם עמודיה, **את יתדות** גדר בפני עצמו, **ואת יתדות החצר** **ואת מיתריהם** כולן שוים בגדר אחד, **את בגדי השרד** הם דברים שמכסים הקודש בפרק הנסיעה ומדרגתם למטה ממדרגת יתדות וגו', **את בגדי הקדש** הם מדרגה בפני עצמן, ועיין מה שכתבתי בפרשת תרומה (כ"ה ז') כי אין מועלים בבגדי כהונה ומועלין בכל כלי הקודש, **ואת בגדי בניו** שוים הם לקדושת בגדי אהרן אביהם לזה חברם בוא"ו המחברת:

כ **ויצאו כל עדת בני ישראל.** פירוש שיצאו כולם כאחד בזריזות להביא ולא היה בהם אחד שנתעכב מחבירו:

מלפני משה. פירוש מלפניו קודם שיתן להם רשות לעמוד מלפניו, והגם דאמרינן ביומא (נ"ג.) שאין רשות לתלמיד לעמוד מלפני רבו אלא עד שיתן לו רשות, דנו ישראל כי כשאמר להם קחו מאתכם תרומה וגו' וגמר דבריו כאילו אמר להם עמדו, או אפשר כי אהבת הדבר קלקלה השורה, עוד נראה שנתכוונו להקדים לבל ילך משה ויקדים להביא כל הצורך משלו כי עשיר גדול היה וחשק גדול הוא בעשות מצות ה' לזה יצאו מלפניו פירוש על דרך אומרו (רות ד') וזאת לפני קודם לו:

כא **ויבאו כל איש אשר נשאו וגו'.** פירוש אמרו **נשאו לבו ונדבה** וגו', דע כי יש שתי הדרגות במתנדבים, הא' הוא המתנדב ברצון נפשו כפי יכולתו וערך ממונו, ולזה יקרא נדבה רוחו לשלול שאינו עושה הדבר כמו צער בנפשו, והב' הוא המתנדב יותר מיכולתו מגודל טוביות לבו, ולזה יקרא נשאו לבו פירוש שהלב מנשאהו ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא לתת דבר יקר, ולזה אמר כי בישראל נמצאו ב' סוגים הנזכרים, ופתח במעולה שבשניהם ואמר כל איש אשר נשאו לבו, ודקדק לומר תיבת **איש** לשון חשיבות, וכנגד הב' אמר **וכל אשר נדבה רוחו** ולא אמר איש כי אינו חשוב בערך הראשון, וממוצא דבר אתה יודע כי לא היו בכל המתנדבים אלא ב' הדרגות וב' לשבח שנדבו בלבם ולא עשו הדבר בחסרון רצון הלב אלא שאחד גדול מחברו, ולזה דקדק לומר **הביאו את תרומת ה'** לרמוז לבחינת

הנעלמת שרמז באומרו (פסוק ה') יביאה את תרומת ה' וכמו שפירשנו שם שיכוין אל המושכל
דבר זה עקרו בנדבת הלב והנה הוא:

ולכל עבודתו וגו'. יודיע הכתוב כי כל צרכי המשכן פירוש כל הי"ג דברים שצריכין למשכן וכו'
באו בעצמן בנדבה ולא הוצרכו לקנות דבר מהם בכסף וזהב המובא בתרומה והבן:

{כב} **ויבואו האנשים על הנשים וגו'.** צריך לדעת כוונת. אומרו **על הנשים**, עוד למה כפל
לומר פעם אחרת **כל נדיב ל.** ב, ואולי כי יודיע הכתוב אופן נדבת לב אשר עשו אנשי החיל, כי
דבר ידוע הוא שיש הדרגות באהבת הנכסים והם ד', הא' שבראשונות הם כלי תכשיטי בני
ביתו של אדם וכלי הבית דברים אלו יגדל ערכם בעיני האדם מכל קנין כספו והדבר פשוט
הוא, ב' הזהב כי מכל קנינים שישנם בעולם יאהב הזהב יותר מכולם, ג' דברים שאינם
בנמצא זולת אצלו יגדל מעלתם בעיניו יותר משיעור שוים, ד' הם שאר קניני האדם כסף
ושוה כסף, וסידר הכתוב הדרגות המתנדבים בעם וראשון בקודש התחיל בו ואמר **ויבואו
האנשים על הנשים** פירוש מה שעל הנשים כל נדיב לב הביאו אותם וסידר הכתוב
התכשיטים שהביאו להראות חיבת המתנדבים שלא רצו להביא אלא דבר היותר מעולה
וחביב אצלם הגם שעומדים לשבירה ולקלקל אף על פי כן אהבה נפשם חיבת הקודש מכל
יקר ראתה עינם והביאו כל תכשיטי נשיהם חח ונזם וטבעת וגו', ודקדק לומר **נדיב לב** דע כי
יש הפרש בין ידבנו לבו לנדיב לב כי ידבנו לבו יאמר על כל אשר יתנדב מלבו ויש שידבנו
הרבה ויש שידבנו מועט אבל נדיב לב יאמר על לב נדיב, והוא הרמוז באומרו **אשר נשאו לבו**
כי מי שלבו נדיב יתנדב יותר מהיכולת ולא יקפיד על החסרון אשר ימצאנו כי שמח בנתינה
יותר מהקנין אצלו, ואומרו **כל כלי זהב** פירוש לא תאמר כי לצד שהיו להם התכשיטין הוא
שהביאו לה' הכפל, לזה אמר **כל כלי זהב** שלא הניחו להם כלי זהב ואומרו **חח ונזם** שם
המין, או ירצה **כל כלי זהב** לומר שלא הניחו בביתם כל מין כלי זהב שבהם ישתעשע אדם
לקיים אומרו (שה"ש א') נגילה ונשמחה בך, ואולי כי רמז באומרו **על הנשים** שהביאום
עליהם ובבואה לפני משה הורידו עדים מעליהם ונתנום לתרומת ה' חיבה יתירה נודעת להם
בזה לאדונינו ב"ה, הדרגה ב' היא הזהב שאינו עשוי תכשיט כנגד המביא מבחינה זו אמר **וכל
איש אשר הניף תנופת זהב לה'.** ג' דברים שאינם בנמצא כי היו במדבר ואין שם בנמצא
תכלת וארגמן וכו' וכנגד המביא מהם אמר **וכל איש אשר וגו' תכלת וארגמן וגו'.** ד' והוא
מדרגה שלמטה מכולן בבחינת הקנינים כסף ושוה כסף אמר **כל מרים תרומת כסף ונחושת
וגו'** ואומרו **וכל אשר נמצא אתו עצי שטים** אלו אין להם כינוי נדבה, והטעם על דרך אומרם
ז"ל (תנחומא פ' תרומה) כי צפה יעקב אבינו וכו' יצוה ונטעום לצרכי המשכן, ולזה לא אמר
אלא **וכל אשר נמצא אתו עצי שטים וגו' הביאו**, ודקדק לומר **לכל מלאכת העבודה** לצדק
דברינו כי מציאת עצי שטים בידם היה לצורכי מלאכת המשכן שאם לא כן לא היה צריך לומר
כן, ועוד היה לו להקדים לומר **הביאו** ואחר כך יאמר **לכל מלאכת המשכן** אלא לומר כי
מציאותם בידם הוא למלאכת וגו' והם לא עשו אלא ההבאה והיו כדבר שאין בו חסרון כיס
להם והבן, ולפי מה שהצענו יש טעם נכון למה אמר בכל פרט ופרט הביאו ולא הספיק באחת
כי אין הדרגת ההבאה שוה:

{כז} **והנשאים וגו'.** לצד שבאו באחרונה נכתבו אחר מטוה העזים בחכמת נשים:

{כט} **הביאו בני ישראל נדבה לה'.** התורה מעידה על כללות ישראל שהביאו נדבת ה' פירוש
דבר הראוי ליקרא נדבה:

{לד} **ולהורות נתן וגו'.** פירוש לצד שיש חכמים רבים שתהיה חכמתם בלבם לבד שלא ידעו
ללמדה, לזה אמר **ולהורות נתן בלבו** השכיל חכמת הלימוד, עוד בא לשלול מה שכתוב בפ"ג
דיומא (ל"ח) של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים של בית אבטינם לא רצו וכו',
והודיענו הכתוב כי על אלו יאמר (משלי י') זכר צדיק לברכה כי היו מורים ומלמדים כל הרוצה:

[שמות פרק-לו](#)

א **ועשה בצלאל וגו' את כל מלאכת וגו'.** קשה והלא אפילו לקיחת הנדבה עדיין לא לקח לעשות ואיך יוצדק לומר **ועשה וגו'**, אכן הכוונה היא שהכין כלי אומנות הצריכין לעשות בהם כל פרטי המלאכה אשר צוה ה' לעשות כי צריכין כמה פרטי כלי אומנות, וזה שיעור הכתוב **ועשה בצלאל וגו' את כל מלאכת פירוש כלים שהם מלאכת מעשה עבודת הקדש לכל אשר צוה ה' כי יש עבודת המתכות ועבודת כלי עץ ועבודת האבנים והאריגה, וצא ולמד מה שאמרו ז"ל (שבת מ"ט:):** כי המ' מלאכות כולן היו במקדש, ומהנשמע מהכתובים מובן כי ביום אחד הכינו כל כלי אומנות:

ב **והם הביאו אליו עוד וגו'.** פירוש מדברים הנעשת בהם מלאכה כמו שתאמר מטוה של תכלת וגו' ושל עזים וכל הפרטים אשר תעשנה בידיים וזה סיבת עכבתם שלא הביאו עד אחר יום או יומים כי עסוקים היו ומביאים מלאכתם יום יום, אבל נדבת ממון הצריכה כבר הביאו ביום ראשון בפעם אחת:

ה **מרבית העם להביא.** קשה וכי רע הדבר שיהיה בית אלהינו באוצרות זהב לכבוד ולתפארת, אכן לא באו לקבול על המובא בית ה' מהזהב וכסף וגו' אלא על המובא עשוי מלאכה שהוא דבר שאין צורך בו גם עומד להתקלקל כל שיש די מחסור, והוא אומרו **מרבית וגו' מדי העבודה למלאכה** פירוש מרבית להביא יותר משיעור העבודה הצריכה למלאכה אשר צוה ה' הא למדת שעל פרטי העבודה הקפידו, והעד לדברינו מאמר הכרוז **אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש**, ואומרו **ויכלא העם מהביא ולא אמר מעשות כי יאמר הכתוב דבר** שהוכר לחכמים העושים במלאכה והיא ההבאה:

ז **דים וגו' והותר.** הם ב' דברים הפכיים אם דים אינו הותר ואם הותר אינו דים, וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו לצד ששניהם סוג אחד ובחינה אחת ואין דרך לעשות סוג א' ב' סוגים כי יש בנשמע הכחשה, ועוד לא היה צריך לומר דים אלא והמלאכה היתה הותר לכל המלאכה, ועוד כל הכתוב מיותר שהרי אמר למעלה מרבית העם להביא מדי העבודה למלאכה ופשיטא שלא אמרו כן עד ששערו ומה צורך עוד לומר והמלאכה וגו'. ואולי שישמיענו הכתוב חיבת בני ישראל בעיני המקום כי לצד שהביאו ישראל יותר משיעור הצריך חש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנס כל המובא בית ה' במלאכת המשכן, וזה שיעור הכתוב **והמלאכה אשר צוה ה' לעשות במשכן הספיקה להכנס בתוכה כל המלאכה שעשו בני ישראל** הגם שהותר פירוש שהיה יותר מהצריך הספיק המקבל לקבל יותר משיעורו על ידי נס. או על זה הדרך **והמלאכה שהביאו היתה דים** לא חסר ולא יותר הגם שהיתה יותר כפי האמת והוא אומרו **והותר כי נעשה נס ולא הותר:**

ח **ויעשו כל חכם לב.** פירוש הגם שהעושים רבים הם אף על פי כן היתה המלאכה נעשית כאילו עשאה אדם אחד, והכוונה בזה כי כשיעשו המלאכה רבים על כל פנים ישתנה תואר מלאכת זה מזה ולא תדמה למלאכה שיעשנה כולה אומן אחד, והשמיענו הכתוב כי מלאכת המשכן שלימה היתה גם בבחינה זו כי הנותן חכמה בהמה השוה אותם בהתבוננות החכמה שוה ודומים כולם לאיש אחד, ולדרך זה יתיישב טעם אומרו בכל פרטי המעשים לשון יחיד ולא פירש מי הוא ופשיטא שאינו חוזר על בצלאל כי לא הוא עשה הכל והעד הנאמן (לקמן ל"ז א') ויעש בצלאל את הארון, אלא יכוין אל עושי המלאכה והזכירם בלשון יחיד לטעם שכתבתי:

חכם לב בעושי וגו'. אולי שירמוז שבאמצעות עשייתם המלאכה ובסיבתה נעשו חכם לב:

יא **ויעשו וגו'.** טעם אשר החזיר הכתוב כל הפרטים ולא הספיק לומר ויעש כאשר צוה ה' את משה, על דרך אומרם ז"ל (ב"ר פ"ס) בכפל פרשת אליעזר עבד אברהם כי מתוך שחביבה עליו כתבה ב' פעמים, וכמו כן גילה הכתוב בענין מעשה המשכן כי חביב עליו ולזה נכתב ב' פעמים:

שמות פרק-לז

[\[ה\]](#) על צלעות הארון. ג' פעמים נזכר הארון בפרשה זו כנגד ג' ארונות שעשה בצלאל כאומרם ז"ל (יומא ע"ב):

[\[ח\]](#) משני קצותיו. אולי שיכוין לומר שלא עשה הכפורת שוה והיה מכה בקורנס בכל רוחב הכפורת וכו' אלא בשעת ההתכה התיך במקום רחב כשיעור הכפורת ובב' קצותיו הרבה זהב שיעור שיספיק לכרובים ובזה ידוייק אומרו **משני קצותיו**:

[\[יז\]](#) ויעש את המנורה וגו'. תמצא בכל המעשה שידייק לשון המעשה כלשון המצוה וצריך לדעת למה שינה במנורה שבמצוה אמר **מנורת זהב** וכאן אמר **את המנורה**. ואולי כי לפי מה שאמרו ז"ל בהקומץ רבה (מנחות כ"ח): כי המנורה באה גם מהמתכות דכתיב תעשה לרבות, לזה אמר ה' **מנורת זהב** לומר כי מה שהתיר בריבוי **תעשה** אינו אלא לדורות אבל במשכן מעכב להיות זהב, ולזה הסמיך **מנורת זהב** בלא הפסקה לומר שאין מעשיך במנורה אלא של זהב. או על זה הדרך מנורת זהב ולא מנורת שאר מתכות הגם שהכשרתים לך, ודקדוק זה אין שייכות להודיע במעשה אלא הודיע שקיים מצות ה' ועשאה זהב והבן:

[\[כה\]](#) ויעש את מזבח הקטורת. זה הוא מקום זכרונו כי פנימי מהאמור אחריו, ומה שצוה ה' עליו מאוחר מהכל כתבתי בפ' תרומה בפסוק וכן תעשו (כ"ה ט'):

חסלת פרשת ויקהל

פקודי

פרשת

שמות פרק-לח

[\[כא\]](#) אלה פקודי וגו'. אומרו אלה לפסול כל מנינים שבעולם כי כל מה שימנה אדם מקנינים המדומים אין מניינו מנין ושמו מורה עליו מה אתה מונה, אבל מנין זה עומד לעולם, והטעם להיות מנין המשכן המופלא אשר שכן שם אלהי עולם ה':

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (ב"מ מ"ב). אין ברכה שורה לא בדבר הספור ולא בדבר המנוי, וכאן אמר **אלה פקודי** פירוש לאלה יש מנין ואין הקפדה כי מנין זה אדרבא מניינו תביא הברכה כי כל פרט שירבה במספר תגדיל הזכות ותסובב הברכה למרבה, והטעם להיותו של המשכן:

עוד ירמוז באומרו **אלה** על דרך אומרם ז"ל (ויק"ר פכ"א) אם עשית חבילות וכו' עשה כנגדן חבילות של מצות, כי צריך האדם לתקן החטא בדוגמא, והנה ישראל חטאו ואמרו (לעיל ל"ב ד') אלה אלהיך לזה באה **אלה** זאת בבחינת הזכות לכפרת עון זה, ותמצא כי אמרו (רבה) העדות שעדות הוא להם שנתכפר עון העגל, וכשתדקדק תמצא כי כל פרטי עון העגל בא כנגדן במשכן, הם התאוון תאוה (ל"ב א') אלהים אשר ילכו לפניהם הנה הנם הכינו מקום לה' אלהים אמת להיות לפניהם, הם בנו מזבח והעלו עולות (שם ו') הנה הנם הכינו מזבח להעלות עולות ושלמים לה', הם נתנו זהבם הנה הנם נתנו זהבם וכסףם וכל כלי חמדתם לה', הם פרקו מזמיהם הנה הנם הביאו האנשים על הנשים לא נזם לבד אלא כל עדים מעליהם וכל כלי חמדה, וכמו שפירשנו בפרשת ויקהל (ל"ה כ"ב) הם עשו ממונים עליו לעשותו הנה הנם פקדו בצלאל לעשות וכו', אמרו אלה אלהיך הנה **אלה פקודי** לכפרה:

עוד ירצה על זה הדרך להיות שמשה עשה המספר לישראל המובא בית ה', לזה באה התורה והצדיקתו ואמרה **אלה פקודי** וגו', פירוש על דרך אומרם (ויקרא כ"ג ב') אלה הם מועדי, מה הוא המספר שה' מצדיק אשר פוקד על פי משה דקדק לומר **על פי משה** ולא אמר אשר פקד משה, הטעם כי לא היה הזולת עמו להצטדק אלא מפיו אנו חיינן שכן כתיב (ל"ו ג') ויקחו מלפני משה שהוא לבדו לקח הכל, וטעמו של משה שהביא עצמו לידי חשד, אולי שלא עלה בדעתו חשד זה להשמר ממנו כי איך יחשדו אותו וה' מדבר עמו בכל עת אם ח"ו ימצא

בו עול ימאסנו אלוה היודע נסתרות, ואין צריך לומר שלא ידבר אתו עוד אלהים, או דקדק מאמר ה' שאמר לו (ריש פ' תרומה) דבר אל בני ישראל ויקחו לי וגו' כמו שפירשנו במקומה כי צוה לו להיות הוא גזבר לבדו, וישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם אף על פי שפושעים יכשלו בם:

עוד ירצה על זה הדרך **אלה פקודי המשכן** ומי יצדיק שכן הוא ולא יותר, לזה אמר משכן העדות פירוש המשכן הוא יעיד על הדבר על דרך אומרם ז"ל (שמו"ר פנ"ב) בפסוק ויקם משה את המשכן שלא היה אחד מישראל יכול להעמידו, וזה לשונם כמה חכמים היו שם ולא היו יכולין להקים את המשכן וכו' ולא היו יודעים לישיב אותו כל אחד נטל מלאכתו והלך אצל משה וכו' ושרתה רוח הקודש על משה והקים את המשכן ע"כ, זה הוא עדותו היותו נקי כפים שאין חמס בכפיו שאין הקב"ה עושה נס לעושי עול ובפרט במקום עצמו שנעשה בו העול ח"ו, ואם תאמר ומה עדות הוא זו יש לתלות כי לצד כי משה היה גבור חיל גבורתו עמדה לו שהעמידו מה שלא היה כח כמו כן בזולתו, לזה גמר אומר **עבודת הלויים ביד איתמר** וגו', פירוש הלא תמצא שעבודת הלויים שהיא ביד איתמר היא קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו והם המורידים אותו בנסעם ומקימין אותו בחנותם דכתיב בפרשת במדבר (א' נ"א) ובחנות המשכן יקימו אותו הלויים הרי שהלויים היו מפרקין ומקימין אותו אם כן לא מניעת הכח היא הסיבה; וכפי זה הרווחנו כוונת אומרם **עבודת הלויים** וגו' **ביד איתמר** שאין ידוע מה בא ללמד ומה שייכות למאמר זה כאן ולמה לא אמר אלא איתמר ולא אלעזר הגדול, ולדרכינו יבא על נכון, ועדיין יש לתלות לצד החכמה כי משה חכם וחרף היה וידע להקימו ולעולם לא נעשו מעשה נסים, לזה אמר **ובצלאל בן אורי** וגו' **עשה את כל אשר צוה ה'** ואמרו ז"ל שאפילו דברים שלא אמר לו משה הסכימה דעתו, **ואתו אהליאב** וגו' **חרש** וגו' ואף על פי כן לא עמדה לו חכמתו וכאומרם במדרש (שמו"ר פנ"ב) שגם אומנות האומנים לא הועילה, וכפי זה הרווחנו כוונת הכתוב בהודעת מעשה בצלאל אחר שכבר ידענו זה פעמים ושלוש בפרשת ויקהל אלא בא לחזק עדות נס המשכן לומר הא למדת שאין זה אלא נס וזו הוא עדות המשכן על פקודיו, ולדרך זה אומרם **אשר פוקד על פי משה** לומר שעל זה באה העדות להסיר החשד ממנו:

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (שם פנ"א) שהמשכן היה כפרה על מעשה העגל, עוד אמרו בחולין (ה'). כי שקולה עבודה זרה ככל התורה כולה, והוא אומרם אלה פקודי פירוש על דרך שתרגם אונקלוס (ויקרא כ"ז ל"ד) אלה המצות אלן פקודיא, המצות שתלויים במשכן **משכן העדות אשר פוקד** וגו' פירוש כל המצות שבתורה שנצטווה משה כולם ישנם במצות המשכן, ובזה יכפר המשכן על העגל ששקול כנגד כל התורה, ואולי שנתכוון לרמוז הענין בחשבון פקודי המשכן שעולה תרי"ה והם תרי"ג מצות וב' הלוחות, ומעתה אלה תשכחנה כי נתקן בפקודי המשכן, ואומרם **עבודת הלויים** בא לשמור את הדבר לבל תאמר כיון שנתכפר עון העגל אשר הוא יסובב הסרת עבודה מהבכורות כמאמרם ז"ל (במ"ר פי"ב) אם כן תחזור העטרה ליושנה ויעבדו הבכורות עבודת המשכן, לזה אמר סמוך לדבר **עבודת הלויים** פירוש עבודה זו אינה אלא ללויים, כאן כלל כל שבט לוי בין הכהנים בין הלויים כי גם הכהנים יקראו לויים דכתיב (דברים כ"ז ט') והכהנים הלויים, ואומרם **ביד איתמר** וגו' פירוש לא מבעיא עבודות המעולות של הכהנים ולא מבעיא עבודות הלויים המעולות של בני קהת ובני גרשון אלא אפילו עבודה הקלה של הלויים **ביד איתמר** שהם הקרשים והאדנים הדבר במקומו עומד, ומזה אתה למד כי לא נמחק עון העגל מחק שאין רשומו ניכר והעד הנאמן (לעיל ל"ב ל"ד) וביום פקדי וגו':

עוד ירמוז באומרם **פקודי המשכן** לשון מינוי על דרך אומרם (במדבר ד' ט"ז) ופקודת אלעזר שהוא לשון מינוי על הדבר, והודיע הכתוב כל מינויי המשכן מהם ממונים על המשכן עצמו להתקיים או להתבטל ח"ו, ומהם על עבודתו, ומהם על מלאכתו, והתחיל במינוי קיום המשכן ואמר **משכן העדות** פירוש פקודת המשכן הוא העדות שהיא התורה כי כל זמן שישראל עוסקים בתורה ומקימין מצותיה יתקיים המשכן וזולת זה אין משכן, והוא אומרם ז"ל (במד"ר ל"ב) בפסוק (תהלים ע"ח) אוהל שכן באדם וכי באדם שכן אהל אלא באמצעות אדם אם יכינו לבם ללמוד תורה ולקיים מצותיה, ולא דוקא עדות הכתובה בלוחות

ובספר כתובה אלא **אשר פוקד על פי משה** פירוש תורה שבעל פה שנמסרה למשה לפה ולא לכותבה, ב' יכין על פקודת משה שפקיד הוא בדבר זה לצוות משפטיו ודיניו של משכן, מינוי ג' הם העובדים במשכן עבודת הלויים פירוש הם ממונים על עבודת המשכן, מינוי ד' הם אהרן ובניו ושלתם רמזם הכתוב **איתמר ואהרן** הרי נאמר בפירוש ואלעזר רמזו באומר **בן אהרן** כי אני יודע כי איתמר בנו של אהרן הוא אלא לרמז על אלעזר, ואולי שלא הזכירה התורה אהרן כל עיקר במינוי המשכן אלא בניו ואומר **בן אהרן הכהן** יכין אל אלעזר ולא הזכיר אהרן לצד שעדיין חסר תיקון מעשה העגל שעשה כי אחרי כן מתו ב' בניו והביא כפרתו ביום ח' למילואים אשר על כן לא הזכיר פקודתו אלא הזכיר שמו עם בנו, מינוי ה' הוא העושה מלאכת המשכן והוא שאמר **ובצלאל וגו' עשה וגו' ואתו אהליאב וגו'** נמצאת אומר שהממונים בפרט זה של המשכן הם ה', א' התורה היא מושלת על קיומו אם יתקיים אם לאו, ב' משה ממונה על מצותו באיזה אופן יעשה ויתנהג, ג' הלויים לעבוד לפרוק ולטעון וכו', ד' הכהנים לעבוד העבודות ולהתמנות על הלויים בעבודתם, ה' ובצלאל ואהליאב על המלאכה ועל אלה אמר **אלה פקודי המשכן**:

[כד] כל הזהב העשוי וגו'. צריך לדעת גזירת הכתוב איה מקומה, ואם אומר תשע ועשרים ככר אם כן למה חזר לומר **ויהי זהב וגו'**, ואולי כי גזירת הכתוב הוא **בכל מלאכת הקודש** וכוונת הכתוב היא לומר שכל הזהב העשוי למלאכה לא נחסר ולא נפשע ולא נגנב ממנו דבר אלא הכל נכנס בכל מלאכת הקודש, ובזה הוציא האומנים העושים במלאכה מהחשד.

עוד ירצה להודיע נסים שנעשו בזהב המשכן כי דבר ידוע הוא כי בעשות האדם כלי מזהב או משאר המתכות על כל פנים יתמעט משיעור משקל הזהב שנעשה ממנו הכלי ולא יעמוד הכלי במשקל הראשון לצד ההתחלקות ופעולות המלאכותיו ומה גם כשיהיה במלאכה ריבוי התחלקות וחלקים דקים פשיטא שיתמעט באמצעות כן, ועוד בהכין האדם מעשה המלאכה כמו שתאמר שתי וערב לארוג בגד פתילי זהב לעשות מהם המלאכה מן הנמנע שידקדק במוכן לא פחות ולא יותר וכאן הודיע הכתוב שנעשה נס שכל הזהב העשוי למלאכה היה **בכל מלאכת הקודש**, מאומר **כל** הודיעך. שלא נתמעט מאמצעות המלאכה כנזכר, ומאומר **העשוי** רשם גם כן שכל המוכן למלאכה לא נותר ממנו דבר לבטלה והכל נכנס בכל מלאכת הקודש, ודקדק לומר **בכל** ולא אמר במלאכת הקודש נתכוין לומר גם כן שהספיק העשוי לכל, וזה הוא עיקר הנס שזולת זה אין נם במה שלא הותר כי אפשר שיעור שיעור שודאי לא יותיר ולא הוכר הנם אלא באמצעות שלא הותר ולא החסיר:

[כח] ואת האלף ושבע וגו'. פירוש הנשארים, ורבותינו ז"ל אמרו (שמו"ר פנ"א) ששכחם וכשזכר אותם אמר ואת האלף וגו' הם ממה שעשה ויום וגו', והנה להסוברים מהחכמים (ראב"ע) כי לא היה כסף בנדבת המשכן זולת מחצית השקל יתבאר אומר **ואת האלף** על זה הדרך לפי שמצינו שצוה ה' בתרומת הכסף מחצית השקל ובכל מלאכת המשכן לא מצינו שצוה ה' מעשה כסף זולת האדנים והוויין וחשוקיהם וביאר באדנים שצריך ככר לאדן והוויין לא הודיע ה' שיעורן ושיעור חשוקיהן, לזה נתחכם בצלאל וחלק הנשאר מהאדנים ועשאן וויין שהגם שלא צוה ה' שיעורן ממה שנתן שיעור לאדנים השכילו כי הוויין וחשוקיהם יהיו מהנשאר, ולזה אמר **ואת האלף וגו' עשה וויין** פירוש שחלק הסך לוויין, ואין הכי נמי אם היה נשאר יותר או פחות היה מחלק הנשאר, ואם היה אומר הכתוב ויעש וויין וגו' יהיה נשמע כי נאמר מפי אל עליון שיעור זה ולא כן הוא אלא מכללן של דברים הבין כנזכר, ודעתי אינה כסברא זו כי ודאי כי כסף אחר היה בתרומת המשכן מלבד הבקע לגלגולת כי מקרא מלא דבר הכתוב בויקהל (ל"ה כ"ד) כל מרים תרומת כסף ונחושת ובפסוק זה לא יצדיקו דברי ראב"ע שיישב בפסוק (כ"ה ג') וזאת התרומה והמשכיל יבין, ויתבאר אומר **ואת האלף** על דרך מה שפירשנו בפסוק (כ"ד) כל הזהב וגו' פירוש שלא נחסר באמצעות ההתכה ופרטי המלאכה שהגם שעשה כמה פרטי מלאכה במעשה כמה וויין וחשוקיהן אף על פי כן המספר עצמו בשלימות היה בוויין ולא נחסר ממנו כלום והוא אומר **ואת האלף וגו' עשה וויין** והבין:

[שמות פרק-לט](#)

{א} **כאשר צוה ה' את משה.** טעם אומרו כן בכל פרט ופרט, על פי מה שכתבנו בפרשת תצוה (כ"ז כ') כי חלק ה' למשה חלק בכל מלאכות ועבודות הנעשות במשכן כי חלקו במעשה הוא המצוה אשר יצוה ה' הדבר על ידו לזה מזכירו בכל פרט ופרט שהגם שאינו עושה הרי הוא מצוה לעשות.

עוד ירצה שהיו אומרים בשעת המלאכה הרי אנו עושים דבר זה **כאשר צוה ה' את משה.**

עוד נראה לפי מה שקדם לנו כי אין לך מצוה שאין בה פרטי ההשכלה ולא נכתב בתורה אלא מיעוט כמאמר ר' יוחנן בהניזקין (גיטין ס'): ומלבד זה יש בכל מעשה ממעשה המשכן מושכל, והוא פנימיות הדברים ואלה יעשו בכוונת הלב ובשכליות הנעלם ויעשו דבר במינו כידוע ליודעי דעת והבנין, והוא מה שרמזה התורה בכל פרט ופרט **כאשר צוה ה' את משה** פירוש בעל פה ואינו מפורש בתורה לצד יקרת הדבר, ואשכילך כי המכתב הוא מבחינת המופעל והמושכל מושלל מהתקבל מקצתו בבחינת ההפעל ומקצתו גם מבחינת הנדבר כי רחוק הוא בב' הדרגות, וקצת רמז ה' בנפעל נראה ואינו נראה בסוד צורת האותיות וטעמיהם ועטרות שעל ראשיהם התגין ומעשיהם בחינת מחשבה יקראו ונגלה למשה בסיני פלאי פלאות, וצא ולמד מדרשת ר' עקיבא (סנהדרין ק"ו) ג' מאות הלכות בעליונו של למ"ד, המה ראו מעשה ה', והודיע הכתוב בכל פרטי המשכן כי עשאוהו **כאשר צוה ה' את משה** ככל נפלאות אשר יכין עליהם:

{כד} **על שולי וגו'.** מכאן אני מדייק שהאמת הוא כהסוברים שהפעמונים הם בשורה עם הרמונים ולא בתוכם ממש שהרי הקדים הכתוב נתינת הרמונים על שולי המעיל ואחר כך אמר מעשה הפעמונים בפני עצמן ויתנו אותם תוך הרמונים ומעתה אם הפעמון תוך הרימון ממש למה הוצרך הכתוב לומר על שולי אחר שכבר קדם ואמר שהרמונים הם על שולי המעיל זה בזה תלוי, ותמה אני על רמב"ן שפנה מדרך זה, ומה שיישב שלא נתן הרימון במעיל עד שנתן בתוכו הפעמון הכתוב יגיד הפך זה, וממה שאמר כי לזה כפל לומר בתוך הרמונים פעמים, קשה למה הקדים הכתוב לצוות שיתן הרמונים על שולי המעיל קודם שיעשה הפעמונים ויצטרך לחזור לומר פעמים בתוך הרמונים לרבות שיתנם קודם, ופשוט הוא שהרב לא דק יפה כמנהג זכות עיונו הקדוש:

{כה} **בתוך הרמונים.** טעם שכפל לומר כן, לומר שיהיו מכוונים הפעמונים כנגד הרמונים שלא יהיה הפעמון משוך לצד מטה או לצד מעלה אלא גופו של פעמון לפני הרימון ועומד בשורה לא למעלה ולא למטה, ודבר זה אינו מתחייב מאומרו פעם ראשונה הפעמונים בתוך הרימונים כי זה בא לשלול שלא יהיו הרימונים בתוך הפעמונים על זה האופן תתחיל השורה בפעמון ולפניו רימון כפי זה יהיו הרמונים בתוך הפעמונים כי המעיל לא היה מחובר מלמטה סביב לומר שתמיד יהיו אלו תוך אלו כל שיהיו שוים במספר אלא מחולק היה לב', ולזה תמצא שלא עשה בברייתא מספר הרימונים כפעמונים כי הם יותר מהם:

{כו} **פעמון ורימון.** הוצרך לכתוב זה שלא תבין שיכול לעשות ב' או ג' פעמונים בתוך ב' או ג' רימונים וקורא אני בהם בתוך הרימונים, לזה אמר **פעמון ורימון**, פירוש שלא יעשה ב' פעמונים ורימון, וחזר לומר **פעמון ורימון** בא לשלול שלא יעשה ב' רימונים לכל פעמון ויהיה כל פעמון בב' רימונים ולא תעלה רימון שבימינו של פעמון זה לשמאלו של פעמון הבא אחריו, לזה אמר פעם ב' **פעמון ורימון** פירוש סמוך לרימון של פעמון ראשון יהיה פעמון ב' והבן:

{לב} **ותכל כל עבודת וגו'.** פירוש לא הם כילו שאם היה ה' מצוה עוד בעבודתו יתברך יעשו בני ישראל בכל אות נפשם אלא שכלתה המלאכה אשר צוה ה':

עוד ירצה באומרו **ותכל** לצד שהיה בה מלאכות שנעשו מעצמן שהיא מנורה שאמרו ז"ל (במד"ר פט"ו) שנעשית מעצמה לזה לא כינה הכל עליהם כי יש חלק במלאכה שהוא לא נעשה אלא הכאה בקורנם והיא מעצמה כלתה.

עוד ירמוז על דרך אומרו (תהלים פ"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', כי עשו כל העבודה חשוקה וכלילת יופי:

ויעשו בני ישראל וגו'. והגם שלא עשה אלא בצלאל וחכמי לב, שלוחו של אדם כמותו וכאילו כל ישראל עשו, והגם שלא מצינו שעשה בצלאל אלא במאמר ה' ולא הם שלוחו, אף על פי כן הרי הסכימו עליו:

עוד נראה כי כאן עשה הכתוב מחברת הכללות בקיום התורה והראה כי בני ישראל יזכו זה לזה והתורה נתנה להתקיים בכללות ישראל כל אחד יעשה היכולת שבידו ויזכו זה לזה. ואולי כי לזה רמז באומרו (ויקרא י"ט י"ח) ואהבת לרעך כמוך, פירוש לצד שהוא כמותך כי בשלומי ייטיב לך ובאמצעותו אתה משלים שלימותך ואם כן אינו אחר אלא אתה עצמך וכאחד מחלקיך, ובזה מצאנו נחת רוח כי ה' צוה תרי"ג מצות ומן הנמנע שימצא אדם אחד שישנו בקיום כולם וזה לך האות כהן ולוי וישראל ונשים, יש מצות עשה בכהנים שאין מציאות לישראל לעשותם, ויש מצות לישראל שאינם בכהנים, וכן בלויים, וכן בנשים, ומה מציאות יש ליחיד לקיימם להשלים תיקון לרמ"ח איבריו ושס"ה גידיו אשר יכונו להם, אלא ודאי שתתקיים התורה במחברת הכללות ויזכו זה מזה, והוא מה שאמר הכתוב כאן **ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה'** כינה לכולם יחד מעשה כולם הגם שמהם הביאו הנדבה מהם עשו מלאכה יאמר על כללותם שעשו הכל, וסמך מאמר זה למלאכת הבגדים אשר עשאו יחידים מישראל, להעירך כי על פרט זה יאמר שעשאוהו בני ישראל באין הבדל, ומעתה כל אחד מישראל הביא כל הי"ג מינים שבנדבה ועשה כל המלאכות האמורות:

ככל אשר וגו'. נתכוין בזה להסיר החשד מהם כי יראה הרואה שצוה ה' על המשכן ונעשה וקפלוהו ג' חדשים (שמו"ר פנ"ב) יאמר כי היתה סיבה מצד המעשה שהיה בו דבר בלתי הגון או שישראל עכבו דבר מכל האמור במצותו, לזה אמר **ותכל וגו' ויעשו בני ישראל ככל** ומה טעם המתין הקב"ה עד חדש הראשון שהוא חדש המשובח שנקרא ראשון, והוא אומרו בגמר המלאכה (לקמן מ' ב') ביום החדש הראשון תקים וגו' ורבותינו ז"ל אמרו (שם) לצד שנתבשר אברהם ביצחק:

אשר צוה וגו' כן עשו. טעם אומרו **עשו** ולא הספיק במאמר ויעשו, אולי כי העלה עליהם הכתוב שקיימו כל מה שצוה ה' את משה בתורה, וזה שיעור הכתוב **ויעשו בני ישראל ככל** וגו' האמור בענין ובזה העריכם הכתוב כאילו ככל אשר צוה ה' את משה ככל התורה כן עשו, ובזה נשרף ונפזר אפרו של חטא העגל:

לג **ויביאו את המשכן.** פירוש הזמינוהו לפניו:

מב **ככל אשר צוה ה'.** וחזר לומר פעם ב' דבר זה וגם בסמוך פעם ג', אולי כי לצד שחטאו בעגל במחשבה ובדיבור ובמעשה וכמו שפירשתי שם ובבחינת כל אחת כפרו בכל התורה כולה, אשר על כן בתיקון היו שלשתם יחד, הנדבה הוא המעשה, המחשבה היא בחינת החכמה שבמלאכה, הדיבור הוא שהיו אומרים בשעת מעשה לשם מצות ה' כמו שפירשתי בקודם, וכנגד שלשתם אמר הכתוב שעשו **כאשר צוה ה' את משה** כי תקנו שלש הדרגות הרע:

מג **והנה עשו וגו' כן עשו.** טעם שחזר לומר פעם ב' **כן עשו**, כי אומרו והנה עשו נמשכת למעלה וירא וגו' והנה היא עשויה פירוש גוף המעשה, והכוונה בזה שלא היה שיעור בזמן וראה שהנה עשאוהו בזמן מועט.

עוד ירצה באומרו **עשו אותה** לשון תיקון שתקנו אותה כמצטרך, ועוד מודיע שהשכיל בה שעשאוהו כאשר צוה ה' בפרטי המשפט, והוא אומרו **כאשר וגו' כן עשו.**

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (זבחים ס"ב.) כי יש פרטי המצות שאינם לעיכוב אלא למצוה ומנו חכמים דברים המעכבים זה את זה, והודיע הכתוב בכפל המעשה לומר שעשו כל אשר צוה אפילו דברים שאינם אלא למצוה מן המובחר:

ויברך אותם משה. טעם שהוצרך לומר **משה** ולא סמך על זכרונו בסמוך, לומר לא תהיה ברכה זו קלה בעיניך כי משה איש האלהים ברכם ודבר גדול הודיע הכתוב בדבר זה, ולטעם זה הוא שהודיע הכתוב ואמר **ויברך אותם** וזולת היות משה אין התורה מגדת אם יברך אדם לחבירו:

[שמות פרק-מ](#)

{ב} **ביום החדש וגו'.** הקמה זו היתה אחר ז' ימי מילואים לדבריהם ז"ל (במד"ר פי"ג), וכן מוכיחים הכתובים כי ז' ימי המילואים לא נעשה בהם אלא מלואי ידי אהרן, ולזה צוה ה' מעשה ז' ימי מילואים קודם מצות הקמת המשכן והערכתו, וגם בפרשת צו כשמשח אהרן ובניו יום א' של מילואים שם הזכיר משיחת המשכן וכליו, ולא הזכיר שם הקמת המשכן וסדרו הא למדת כי המילואים היו קודם הקמת המשכן והערכת כליו, ויום ר"ח ניסן הוא שנתקדש המשכן וסדר משה מערכת המשכן והקריב בו את האמור בענין הא למדת שלא שמש משה במשכן בסדר כל האמור בפרשה זו אלא ביום אחד שהוא יום השמיני של מילואים, ואפילו להסוברים שכל ז' ימי המילואים היה משה בונה משכן וסותרו, בהכרח לומר כי משכן הוא שהיה בונה וסותר אבל סדר הכנתו לא היתה אלא ביום ר"ח ניסן כאמור בענין באחד לחדש וגו' ושמת שם וגו' והבאת את השלחן וגו' הרי כי מחדש הוא מודיעו ההערכה ומקום כל דבר וסדר הנחתו ואם זה לו ז' ימים והוא מעריך מה מקום להודיע מחדש, אלא ודאי זה היום תחלת סדר מעשה המשכן ותיקונו והקריב משה בו ביום כל האמור בענין במצות ה' אליו כאמור לפנינו:

{ט} **כאשר צוה ה' את משה.** הוצרך לומר **את משה** ולא הספיק לומר כאשר צוה ה' והדבר ידוע כי אותו צוה ה', כוונת הכתוב הוא להודיע שהתורה מעידה על המעשה שלא היה בו שינוי מהמצוה, ושיעור אומרו כאשר הוא על גופו של מעשה, ואם היה אומר כאשר צוה ה' היה בנשמע שחוזר על העושה שעשה כאשר צוהו והבן, וטעם כפל הדבר בכל פרט ופרט להראות שכל פרט הוא חשוב מצוה בפני עצמו וראוי ליאמר עליו לבדו צוה ה' את משה:

{לה} **ולא יכול משה וגו'.** והגם שאמר הכתוב בפרשת משפטים (כ"ד י"ח) ויבא משה בתוך הענן, שם היה אחר שקרא אליו ה' נתן בו כח. או יאמר על זה הדרך **ולא יכול משה וגו'**, והטעם כי **שכן עליו הענן** ואין מציאות זה כמציאות האמור בפרשת משפטים כי כאן.

כבוד ה' מלא את המשכן מה שאין כן הענן שבא בו בהר סיני שם נאמר ומראה כבוד ה' כאשר אוכלת בראש ההר וסמוך ליה ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר פירוש מקום שאין שם שוכן כבוד ה' מה שאין כן במה שלפנינו שהיה כבוד ה' מלא המשכן ולא יכול ליכנס במקום מלא כבודו יתברך:

חסלת פרשת פקודי סליק ספר שמות